

Πρώτη Γραπτή Εργασία ΕΛΠ12

Τέχνες Ι: Ελληνικές Εικαστικές Τέχνες, Επισκόπηση Ελληνικής Αρχιτεκτονικής και
Πολεοδομίας

Ακαδημαϊκό έτος: 2021-2022

Πανελλήνια Ιερά: Ολυμπία – Δελφοί

Ήδη από τον 8ο αι. π.Χ., τα ιερά πανελληνία εμβέλεια λειτουργήσαν στον ελλαδικό χώρο ως «θρησκευτικά, εθνικά και καλλιτεχνικά κέντρα» (ΕΜ1, σελ. 155). Εκτός από διαφορετικούς τύπους κτισμάτων που εξυπηρετούν λατρευτικούς και λειτουργικούς σκοπούς, τα ελληνικά ιερά συγκεντρώνουν και πλήθος αναθημάτων, μέσα από τα οποία διαμορφώνεται σταδιακά η κοινή αισθητική γλώσσα της αρχαίας ελληνικής τέχνης.

1. Ποιους τύπους κτιρίων συναντάμε σε ένα αρχαιοελληνικό ιερό; Ποιες ιδιαίτερες λειτουργικές ανάγκες εξυπηρετεί ο καθένας; Ποιοι παράγοντες καθόριζαν τη θέση και τη διάταξη των επιμέρους κτιρίων μέσα σε ένα αρχαίο ιερό;
2. Να αναφερθείτε ειδικά στο πανελλήνιο ιερό της Ολυμπίας, και να περιγράψετε επιγραμματικά την ιστορική και αρχιτεκτονική του εξέλιξη από

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

την πρώτη του εμφάνιση έως και τον 5ο αι. π.Χ. Να επισημάνετε ένα εμβληματικό κτίριο του ιερού, να το περιγράψετε συνοπτικά, και να αναφερθείτε στη σημασία του για την εξέλιξη της αρχαιοελληνικής αρχιτεκτονικής.

3. Να περιγράψετε τον Ηνίοχο των Δελφών, και να αναφερθείτε στη σημασία του για την εξέλιξη της ελληνικής γλυπτικής.
4. Η Ολυμπία είναι τόπος επίπεδος, ενώ οι Δελφοί ορεινός. Με βάση την εμπειρία σας εάν έχετε επισκεφτεί τους χώρους ή χρησιμοποιώντας υλικό από το διαδίκτυο, να συγκρίνετε την εντύπωση που προκαλεί στον επισκέπτη η περιήγηση στα μνημεία και το φυσικό τοπίο της Ολυμπίας με αυτή των Δελφών. Πώς θα μπορούσε να διευκολυνθεί ο επισκέπτης κατά την περιήγηση;

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	σελ. 4
Κεφάλαιο 1	
Τύποι κτηρίων στα αρχαιοελληνικά ιερά	σελ. 5
Κεφάλαιο 2	
Ιερό Ολυμπίας	σελ. 8
Κεφάλαιο 3	
Ηνίοχος Δελφών	σελ. 12
Κεφάλαιο 4	
Εντύπωση περιήγησης σε Δελφούς και Ολυμπία	σελ. 14
Συμπεράσματα	σελ. 17
Βιβλιογραφία	σελ. 18
Πίνακας Εικόνων	σελ. 19

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Εισαγωγή

Τα Πανελλήνια Ιερά αναπτύχθηκαν τον 8^ο αι. π.Χ., αλλά προσέλαβαν τον βασικό χαρακτήρα τους στην αρχαϊκή και κλασική περίοδο. Συνδυάζουν τη λατρεία μειζόνων θεοτήτων του Ολυμπιακού κύκλου, κυρίως του Διός, του Απόλλωνα, του Ποσειδώνα και της Αθηνάς, με τους αθλητικούς αγώνες. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τα δύο κυριότερα, της Ολυμπίας και των Δελφών, εξετάζοντας την τοπογραφία και τη μνημειακή ανάπτυξή τους στον 5^ο και 4^ο αι. π.Χ.. Αρχικά θα αναφερθούμε στους τύπους κτηρίων που συναντώνται σε ένα αρχαιοελληνικό ιερό, στις ιδιαίτερες λειτουργικές ανάγκες που εξυπηρετούν αυτά και στους παράγοντες που καθόριζαν τη θέση και τη διάταξη των επιμέρους κτηρίων μέσα στο ιερό. Στη συνέχεια θα εστιάσουμε στο πανελλήνιο ιερό της Ολυμπίας, περιγράφοντας επιγραμματικά την ιστορική και αρχιτεκτονική του εξέλιξη από την πρώτη του εμφάνιση έως και τον 5^ο αι. π.Χ., επισημαίνοντας ένα εμβληματικό κτήριο του ιερού, περιγράφοντάς το οποίο συνοπτικά, θα αναφερθούμε στη σημασία του στην εξέλιξη της αρχαιοελληνικής αρχιτεκτονικής. Κατόπιν, θα περιγράψουμε τον Ηνίοχο των Δελφών, αναφερόμενοι στη σημασία του για την εξέλιξη της ελληνικής γλυπτικής. Τέλος, θα επιχειρήσουμε να συγκρίνουμε την εντύπωση που προκαλεί στον επισκέπτη η περιήγηση στα μνημεία και το φυσικό τοπίο της Ολυμπίας με αυτή των Δελφών.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Κεφάλαιο 1

Τύποι κτηρίων στα αρχαιοελληνικά ιερά

Εικ. 1. Πανελλήνια Ιερά <https://slideplayer.gr/slide/2894570/>

Τον 8^ο π.Χ. αιώνα γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη και έλαβαν πανελλήνιο χαρακτήρα τα μεγάλα ιερά, όπως το ιερό της Ολυμπίας, της Δωδώνης, των Δελφών, της Δήλου και το Ηραίο της Σάμου. Τα περισσότερα ήταν κτισμένα πάνω σε παλαιότερους μυκηναϊκούς τόπους λατρείας, όπου ο βωμός περιβαλλόταν από στρώματα στάχτης. Οι θεότητες που λατρεύονταν ήταν αυτές των μυκηναίων. Τα ιερά αποτελούσαν πανελλήνιους τόπους λατρείας και δέχονταν αναθήματα τόσο από τους τοπικούς πληθυσμούς, όσο και από όλη την Ελλάδα και τις αποικίες. Μετά την πόλη τα πανελλήνια ιερά έρχονταν πρώτα στη συνείδηση των πολιτών. Οι καλλιτέχνες επιδείκνυαν εκεί τα καλλιτεχνικά ρεύματα και το πνεύμα του ανταγωνισμού των πόλεων για ποιοτική ανωτερότητα. Απόρροια αυτού ήταν η δημιουργία ενός αρχαϊκού ιδεώδους το οποίο προέτασσε την κυριαρχία ενός νοητού κράτους όλων των Ελλήνων.¹

Ο τόπος ίδρυσης των ιερών και οι τιμώμενες θεότητες μαρτυρούσαν τη συνέχεια της ελληνικής θρησκείας από τους μυκηναϊκούς χρόνους, ενώ η πανελλήνια

¹ Παπαγιαννοπούλου, Α., Πλάντζος, Δ. & Σουρέφ, Κ., 1999. *Τέχνες Ι: Ελληνικές Εικαστικές Τέχνες, Επισκόπηση Ελληνικής Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας: Προϊστορική και Κλασική Τέχνη* [Ε.Μ.1]. Πάτρα: Ε.Α.Π., σελ.155.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

προέλευση των αναθημάτων αποτέλεσε την πρώτη μαρτυρία κοινής θρησκευτικής συνείδησης μεταξύ των Ελληνικών φυλών. Σιγά-σιγά οι βωμοί αντικαταστάθηκαν με μνημειώδη οικοδομήματα ξύλινων και αργότερα λίθινων ναών. Γύρω από τα ιερά οργανώνονταν ανά τακτά χρονικά διαστήματα πανηγύρεις και αγώνες με τη συμμετοχή όλων των ελληνικών φύλων. Οι αγώνες αυτοί βοήθησαν τους Έλληνες να συνειδητοποιήσουν την κοινή καταγωγή τους, την κοινή τους γλώσσα, την κοινή θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα.²

Από την 3^η χιλιετία η αρχιτεκτονική του ελλαδικού χώρου διακρινόταν για τον τρόπο διάταξης και οργάνωσης των κτιρίων σε μνημειακά συγκροτήματα. Οι αρχαίοι Έλληνες για να επιτύχουν τη συμμετρία και την αρμονία πειραματίζονταν συνεχώς. Αναζητούσαν την τέλεια μορφή στα έργα τους, οπότε κάθε κτίσμα εφάρμοζε κάποιους κανόνες. Οι αρχαίοι τοποθετούσαν τον θεατή στο κέντρο της χάραξης του χώρου, έτσι ώστε να έχει θέαση σε μια συνθετική εικόνα του μνημείου με το φυσικό τοπίο. Κατά την ώριμη κλασική φάση έχουμε την τέλεια ισορροπία μεταξύ της μίμησης και της εξιδανίκευσης, τεχνοτροπία που επινόησε ο Φειδίας και βρήκε υπόσταση στα γλυπτά του Παρθενώνα. Τα δημόσια κτίρια ήταν κατασκευασμένα σε μικρή κλίμακα, στα μέτρα του ανθρώπου και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.³

Στους χώρους των πανελληνίων ιερών κτιζόνταν τα σπουδαιότερα μνημειώδη κτήρια της αρχαιότητας, τα οποία εξυπηρετούσαν το καθένα και διαφορετική αλλά συνάμα πολύπλοκη λειτουργία. Σε αυτά εκτός από τον ναό και τον βωμό, υπήρχαν στοές που χρησίμευαν για τη στέγαση και την προστασία των προσκυνητών, στοές για τη φύλαξη αναθημάτων, Θησαυροί, επιγραφές, στήλες και αγάλματα τοποθετημένα στην ύπαιθρο. Τέλος, υπήρχαν και οι Όροι, τα ορόσημα που καθόριζαν τα όρια του ιερού. Σε άλλες περιπτώσεις αυτά καθορίζονταν από έναν περίβολο.⁴

² Παπαγιαννοπούλου, Α., Πλάντζος, Δ. & Σουέρεφ, Κ., ό.π., σελ.154-155,164.

³ Φιλίππιδης, Δ., 2001. *Τέχνες Ι: Ελληνικές Εικαστικές Τέχνες, Επισκόπηση Ελληνικής Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας: Ιστορία της Ελληνικής Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας* [Ε.Μ.4]. Πάτρα: Ε.Α.Π., σελ.37-39.

⁴ Μπούρας, Χ., 1985. *Μαθήματα Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής*. Αθήνα: Επτάλοφος, σελ.285.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Εικ. 2. Μακέτα του Ιερού του Διός στην Ολυμπία από το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας

http://odysseus.culture.gr/h/3/gh3562.jsp?obj_id=2358&mm_id=4047

Αν και η αρχική σύνθεση των ιερών κατά την αρχαϊκή εποχή δε μας είναι γνωστή, αφού αυτή άλλαξε ριζικά στις επόμενες περιόδους, ωστόσο είμαστε σίγουροι πως η σύνθεση των κτηρίων ήταν ελεύθερη και δεν επιδιωκόταν η δημιουργία ενός κλειστού σχήματος παρά μόνο η ισορροπία των όγκων. Η ελεύθερη αυτή σύνθεση των κτισμάτων των ιερών διατηρήθηκε και κατά την κλασική εποχή, αφού στους ήδη υπάρχοντες χώρους προσέθεταν νέα κτήρια ή αντικαθιστούσαν παλαιά. Βέβαια, από τις αρχές του 5^{ου} αιώνα παρατηρούνται περιπτώσεις ιερών, όπου υιοθετούν μια πιο κανονιστική δομή κλειστού τύπου με τήρηση αξόνων και παραλληλία στοιχείων.⁵ Η θέση και ο τρόπος που διατάσσονταν τα κτήρια ενός ιερού επηρεάζονταν κυρίως από το φυσικό τοπίο, τις ιδιομορφίες του εδάφους, το σχήμα του ιερού περιβόλου, το τι ακριβώς ήθελαν να τονιστεί πάντα έχοντας ως μέτρο και κριτήριο την οπτική των θεατών.⁶

⁵ Μπούρας, Χ., ό.π., σελ.287.

⁶ Φιλιππίδης, Δ., ό.π., σελ.38.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Κεφάλαιο 2

Ιερό Ολυμπίας

Εικ.3: Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίας <https://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?id=14889&lng=1>

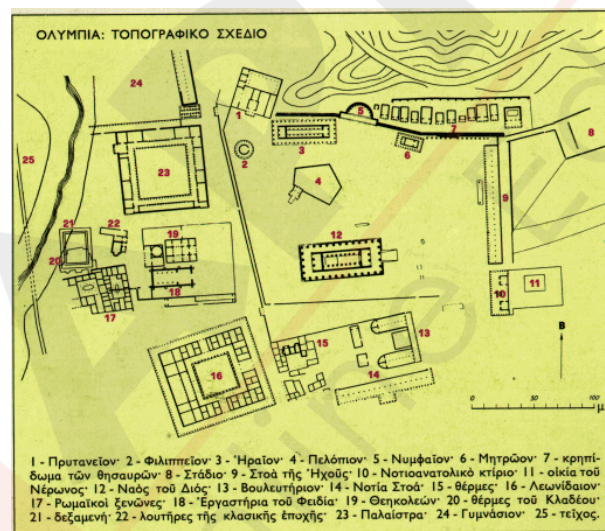
Το ιερό του Ολύμπιου Δία και κοιτίδα των Ολυμπιακών Αγώνων απλώνεται σε μια ειδυλλιακή κοιλάδα της δυτικής Πελοποννήσου, στην ένωση των ποταμών Αλφειού και Κλαδέου. Στην αρχαιότητα, η κοιλάδα αυτή ήταν κατάφυτη με πεύκα, πλατάνια και αγριελιές, για αυτό και το τέμενος του θεού ονομάστηκε *Άλιτις*. Η απαρχή της λατρείας και των μυθικών αναμετρήσεων που έλαβαν χώρα στην Ολυμπία χάνεται στα βάθη των αιώνων. Οι τοπικοί μύθοι σχετικά με τον Πέλοποα, τον ισχυρό βασιλιά της περιοχής και τον ποτάμιο θεό Αλφειό, φανερώνουν τους ισχυρούς δεσμούς που διατηρούσε το ιερό τόσο με την Ανατολή όσο και με τη Δύση.⁷

Ο αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας, από τους μεγαλύτερους της χώρας, διαθέτει ένα από τα πλουσιότερα σύνολα μνημείων και έργων τέχνης. Τα παλαιότερα ευρήματα στο χώρο της Ολυμπίας τοποθετούνται χρονολογικά στα προϊστορικά

⁷ Χατζή, Γ., 2008. *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας*. Αθήνα: Κοινοφελές Ίδρυμα Ι.Σ. Λάτση. Προσβάσιμο στη διεύθυνση: https://www.latsis-foundation.org/content/elib/book_15/olympia_gr.pdf, σελ.16 & http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

χρόνια. Γύρω στον 10^ο-9^ο αι. π.Χ. φαίνεται να καθιερώθηκε η λατρεία του Δία. Το 776 π.Χ. αναδιοργανώθηκαν προς τιμήν του οι αγώνες, θεσπίζοντας και την ιερή εκχειρία. Από τα αρχαϊκά χρόνια έως το τέλος της αρχαιότητας, κάθε αιώνας προσέθετε τα δικά του λαμπρά οικοδομήματα.⁸ Στην Αρχαϊκή εποχή άρχισε η μεγάλη ανάπτυξη του ιερού, οπότε και οικοδομήθηκαν τα πρώτα μνημειακά κτήρια: ο ναός της Ήρας, το Πρυτανείο, το Βουλευτήριο, οι θησαυροί και το πρώτο στάδιο. Η ακμή του ιερού συνεχίστηκε και στην κλασική εποχή, όταν κτίστηκε ο μεγαλοπρεπής ναός του Δία, λουτρά, στοές, θησαυροί, βοηθητικά κτήρια, και το στάδιο, το οποίο μεταφέρθηκε ανατολικότερα των δύο αρχαϊκών, εκτός της ιεράς Άλτεως. Πολυάριθμα ήταν και τα αφιερώματα που προσέφεραν οι πιστοί. Οι τελευταίοι αγώνες της αρχαιότητας τελέστηκαν το 393 μ.Χ., λίγο πριν ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος θέσει τέλος στη λειτουργία των αρχαίων ιερών.⁹

Εικ.4: Κτίσματα αρχαιολογικού χώρου Ολυμπίας

<https://theancientwebgreece.wordpress.com/2017/09/23/%CE%BF-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82/>

Ο χώρος περιλαμβάνει το Ιερό του Δία, με τους ναούς και τα κτήρια, που σχετίζονταν άμεσα με τη λατρεία, και διάφορα οικοδομήματα που είχαν κτιστεί γύρω

⁸ Χατζή, Γ., ό.π., σελ.17,48-51,80 & http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358

⁹ Χατζή Γ., ό.π., σελ.80-82 & http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

από αυτό, όπως αθλητικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνταν για την προετοιμασία και την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, βοηθητικά κτήρια, χρηστικά και διοικητικά, καθώς και οικοδομήματα κοσμικού χαρακτήρα. Η Άλτις, το ιερό άλσος, καταλαμβάνει το κεντρικό τμήμα και μέσα σε αυτή αναπτύσσεται ο πυρήνας του Ιερού, με τους ναούς, τους θησαυρούς και τα σημαντικότερα κτήρια του χώρου. Χωρίζεται από τη γύρω περιοχή με περίβολο.¹⁰

Σε περίοπτη θέση μέσα στον ιερό χώρο δεσπόζει ο γιγάντιος ναός του Δία και βορειότερα ο παλαιότερος ναός της Ήρας. Στη βόρεια πλευρά υπήρχε το Μητρώο, και πίσω του, οι θησαυροί που είχαν αφιερώσει οι ελληνικές πόλεις, κυρίως οι αποικίες. Στα δυτικά τους σώζεται το Νυμφαίο. Μέσα στην Άλτι υπήρχαν ακόμη το Πελόπιο, ταφικό μνημείο, αφιερωμένο στον ήρωα Πέλοπα, το Πρυτανείο, που ήταν η έδρα των αξιωματούχων του ιερού και το Φιλιπείο, το κομψό κυκλικό οικοδόμημα που αφιέρωσε ο Φίλιππος Β΄, βασιλιάς της Μακεδονίας. Κατά την αρχαιότητα, στα νοτιοανατολικά του Ηραίου υπήρχε και ο μεγάλος βωμός του Δία, σημαντικότερο μνημείο, που όμως δεν διατηρήθηκαν ίχνη του, γιατί είχε σχηματιστεί από τη συσσώρευση τέφρας, και διαλύθηκε όταν το ιερό σταμάτησε να λειτουργεί. Ο υπόλοιπος χώρος μέσα στον περίβολο ήταν γεμάτος από βωμούς, αγάλματα θεών και ηρώων, ανδριάντες των Ολυμπιονικών, αφιερώματα επιφανών ιδιωτών και ελληνικών πόλεων. Εξωτερικά και νότια του περιβόλου υπάρχει το Βουλευτήριο και η Νότια στοά. Στο δυτικό τμήμα υπάρχουν το γυμνάσιο και η παλαίστρα, χώροι προπόνησης, το εργαστήριο του Φειδία, τα ελληνικά λουτρά με το κολυμβητήριο, ο Θεηκολεών, το Λεωνίδαίο, που ήταν ξενώνας για τους επισήμους. Ανατολικά εκτείνεται το στάδιο, όπου τελούνταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Κατά την αρχαιότητα, νότια του σταδίου υπήρχε και ο ιππόδρομος, από τον οποίο σήμερα δεν σώζεται κανένα ίχνος, διότι έχει παρασυρθεί από τον Αλφειό ποταμό.¹¹

¹⁰ Χατζή, Γ., ό.π., σελ.159-162 & http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358

¹¹ Χατζή, Γ., ό.π., σελ.159-162,183-185 & http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Εικ.5: Ναός Δία Ολυμπίας

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B1%CF%8C%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%94%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1

Ένα από τα πιο εμβληματικά κτήρια είναι ο μεγαλοπρεπής ναός του Δία που δέσποζε σε περίοπτη θέση στο κέντρο του ιερού. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο ναό της Πελοποννήσου, ο οποίος θεωρείται η τέλεια έκφραση της δωρικής ναοδομίας και του αυστηρού ρυθμού. Κτίστηκε από τους Ηλείους προς τιμήν του Δία. Η ανέγερση του ξεκίνησε το 470 π.Χ. και ολοκληρώθηκε το 456 π.Χ.. Αρχιτέκτων του ναού ήταν ο Λίβων ο Ηλείος. Πρόκειται για έναν περίπτερο ναό Α-Δ προσανατολισμού, με έξι κίονες στις στενές και δεκατρείς στις μακρές πλευρές. Αποτελείται από πρόναο, σηκό και οπισθόδομο. Μπροστά στην είσοδο του προνάου γινόταν η στέψη των Ολυμπιονικών. Στον σηκό ήταν τοποθετημένο το δώδεκα μέτρων χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία, έργο του Φειδία.¹² Ο ναός έφερε πλούσιο γλυπτό διάκοσμο, εξαιρετο δείγμα του αυστηρού ρυθμού. Στο ανατολικό αέτωμα απεικονιζόταν η αρματοδρομία μεταξύ του Πέλοπα και του Οινόμαου, ενώ στο δυτικό η Κενταυρομαχία. Στις δώδεκα μετόπες, που βρίσκονταν ανά έξι επάνω από την είσοδο του προνάου και του οπισθόδομου, απεικονίζονται οι άθλοι του Ηρακλή. Το κεντρικό ακρωτήριο του ανατολικού αετώματος ήταν μία επίχρυση Νίκη, έργο του γλύπτη Παιωνίου, ενώ στα πλαϊνά ακρωτήρια είχε τοποθετηθεί από ένας επίχρυσος λέβητας.¹³

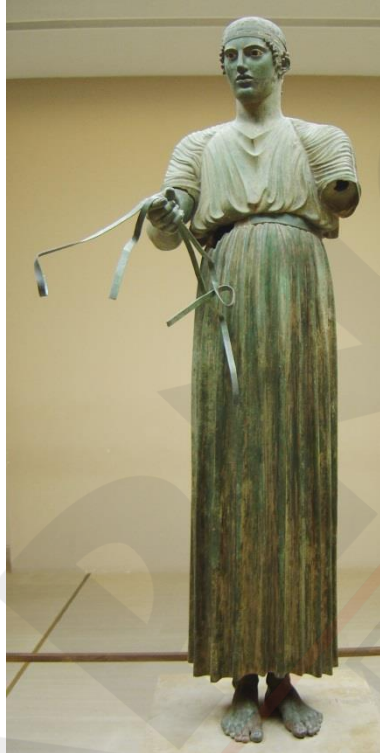
¹² Χατζή, Γ., ό.π., σελ.277-278.

¹³ Παπαγιαννοπούλου, Α., Πλάντζος, Δ. & Σουρέφ, Κ., ό.π., σελ.167-168 & Χατζή, Γ., ό.π., σελ.202-275 & http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=500

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Κεφάλαιο 3

Ηνίοχος Δελφών

Εικ. 6. Ηνίοχος Δελφών

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97%CE%BD%CE%AF%CE%BF%CF%87%CE%BF%CF%82_\(%CE%AC%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%BC%CE%B1_%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%86%CF%8E%CE%BD\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97%CE%BD%CE%AF%CE%BF%CF%87%CE%BF%CF%82_(%CE%AC%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%BC%CE%B1_%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%86%CF%8E%CE%BD))

Από τα πιο διάσημα αφιερώματα στους Δελφούς είναι το άγαλμα του Ηνιόχου¹⁴, μέρος ενός μεγάλου αφιερώματος που περιελάμβανε το τέθριππο άρμα και μια δεύτερη ανδρική μορφή. Αποτελεί προσφορά του τυράννου της Γέλας Πολύζαλου, ύστερα από νίκη του σε αρματοδρομία στα Πύθια. Είναι κατασκευασμένο με τη μέθοδο του «χαμένου κεριού» και αποτελεί τυπικό δείγμα του αυστηρού ρυθμού. Θεωρείται έργο μεγάλου καλλιτέχνη, ίσως του Πυθαγόρα από το Ρήγιο.¹⁵

¹⁴ Παπαγιαννοπούλου, Α., Πλάντζος, Δ. & Σουέρεφ, Κ., ό.π., σελ.239-240.

¹⁵ Κολώνια, Ρ., 2006. *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών*. Αθήνα: Κοινοφελές Ίδρυμα Ι.Σ. Λάτση. Προσβάσιμο στη διεύθυνση: <https://www.latsis->

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Ο νεαρός ηνίοχος ύψους 1,80 μ., απεικονίζεται όρθιος στο δίφρο, αμέσως μετά τη νίκη του. Φορά τον τυπικό μακρύ χιτώνα των ηνιόχων, που ζώνεται ψηλά και συγκρατείται με δύο ταινίες, τον αναλαβό, για να μην ανεμίζει κατά τη διάρκεια του αγώνα. Οι κατακόρυφες πτυχώσεις του χιτώνα κάτω από τον ζωστήρα παραπέμπουν σε ραβδώσεις δωρικού κίονα, ενώ οι πτυχές στο πάνω μέρος του κορμού είναι λοξές ή καμπύλες. Η στάση του σώματος του έχει αντίθετη φορά, δημιουργώντας μια ψευδαίσθηση κίνησης. Τα μαλλιά του περιζώνει ταινία, σύμβολο της νίκης, διακοσμημένη με ένθετο ασημί μαϊάνδρο. Τα μάτια του, που είναι ένθετα από ημιπολύτιμο καφέ-μαύρο λίθο και γυαλί, εκφράζουν τη δύναμη και την αυτοκυριαρχία του, τα μισάνοιχτα χείλη του καλύπτουν τέσσερα ασημένια δόντια. Ήρθε στο φως το 1896 από τις γαλλικές ανασκαφές στους Δελφούς, σχεδόν ανέπαφο χάρη στην πράσινη πατίνα που τον προστάτευσε από τη διάβρωση. Η ανακάλυψή του ήταν σπουδαία καθώς ήταν τότε το μοναδικό χάλκινο άγαλμα της κλασικής εποχής σε μεγάλο μέγεθος. Αναντίρρητα, ο Ηνίοχος αποτελεί ένα από τα μεγάλα έργα του αυστηρού ρυθμού των κλασικών χρόνων, σύμφωνα με το οποίο ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στην έκφραση των συναισθημάτων και του ήθους του αναπαριστώμενου.¹⁶

foundation.org/content/elib/book_13/delphoi_gr.pdf, σελ. 256-257 & http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=4685

¹⁶ Κολώνια, Ρ., ό.π., σελ. 256-257 & http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=4685

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Κεφάλαιο 4

Εντύπωση περιήγησης σε Δελφούς και Ολυμπία

Εικ.7: Αρχαιολογικός χώρος Δελφών <https://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?ID=14630&lng=1>

Η επιλογή των Δελφών για την ανοικοδόμηση του ναού και μαντείου του Απόλλωνα στην αρχαιότητα δεν ήταν τυχαία, όπως τυχαίος δεν ήταν και ο χαρακτηρισμός τους ως «ομφαλός της γης». Η τοποθεσία παρουσιάζει μια εξαιρετική δυναμική, με έντονη ενεργειακή φόρτιση, οχυρή θέση σε συνδυασμό με μοναδική θέα στον κόλπο της Ιτέας, πλούσια βλάστηση, πηγές και κομβική γεωγραφική τοποθέτηση. Η επιβλητικότητα του αρχαιολογικού χώρου είναι αξεπέραστη χάρη στα απομεινάρια κτηρίων της αρχαιότητας που φτάνουν στα όρια του μύθου, τη φοβερή μυσταγωγική διαδικασία της χρησμοδοσίας που λάμβανε χώρα εδώ, την ιερότητα και τον σεβασμό με τον οποίο αντιμετώπιζαν το Μαντείο οι Αρχαίοι, αλλά και το μοναδικό Δελφικό Τοπίο, στοιχεία που συνθέτουν μια εικόνα που κατατάσσεται στις «εμπειρίες ζωής». Ο αρχαιολογικός χώρος εκτείνεται σε όλη την πλαγιά του λόφου και είναι διάσπαρτος από έργα τέχνης και μνημεία, σχεδόν σε κάθε βήμα του επισκέπτη, που θα χρειαστεί αρκετό χρόνο για την ανάβαση. Αυτό που εντυπωσιάζει ήδη από μακριά είναι οι αρχαίοι κάθετοι βράχοι που «οριοθετούν» το Δελφικό Τοπίο: πρόκειται για τις Φαιδριάδες Πέτρες, που έχουν την δική τους θέση στην ιστορία του Μαντείου, καθώς από εκεί κατακρημνίζονταν οι βέβηλοι. Φτάνοντας από Αθήνα συναντάμε πρώτα τον ναό της Αθηνάς Προναίας, το Γυμνάσιο, την Κασταλία Πηγή,

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

το ιερό του Απόλλωνα μέσω της αρχαίας Ιεράς Οδού, Θησαυρούς, ανάμεσα τους τον περίφημο Θησαυρό των Σιφνίων και των Αθηναίων, τη Στοά των Αθηναίων και τον Αναλημματικό Τοίχο και τέλος, στο τέρμα του μονοπατιού τον ναό του Απόλλωνα. Πιο πάνω στον λόφο συναντάμε το Αρχαίο θέατρο και το Στάδιο.¹⁷

Εικ.8: Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας <https://www.discovergreece.com/el/western-greece/ancient-olympia>

Η Αρχαία Ολυμπία βρίσκεται στη Δυτική Πελοπόννησο και στην αρχαιότητα ήταν ένας από τους πιο ιερούς και μεγαλειώδεις λατρευτικούς τόπους. Μπορεί στις μέρες μας να διασώζονται μόλις τα θεμέλια πολλών από τα κτήριά της, ωστόσο παραμένει ένας από τους πιο ζωντανούς και αναπαραστατικούς αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας. Στην πιο περίοπτη θέση, δεσπόζουν τα ερείπια του μεγαλοπρεπούς ναού του Δία. Σε κοντινή απόσταση από το ναό, βλέπουμε το εργαστήριο του Φειδία. Απέναντι από το ναό του Δία, ορθώνεται ο ναός της Ήρας, στο βωμό του οποίου τελείται σήμερα η αφή της Ολυμπιακής φλόγας. Εντός του ιερού άλσους, δεσπόζουν και άλλα, σπουδαία οικοδομήματα, όπως το Πρυτανείο, η έδρα του Ιερατείου, το Γυμνάσιο και το Λεωνίδαίο. Περνώντας τη Στοά της Ηχούς, βρισκόμαστε στο επιβλητικό Στάδιο της Ολυμπίας, όπου τελούνταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Ο αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας είναι ένας από τους σημαντικότερους στον κόσμο και, παρά τις κατά καιρούς περιπέτειές του, έλκει σαν μαγνήτης τους επισκέπτες και ορίζει το τουριστικό προφίλ της περιοχής.¹⁸

Η εντύπωση που αφήνουν αυτοί οι ιεροί χώροι στον επισκέπτη είναι μεγάλη, προκαλώντας δέος και θαυμασμό. Πολλοί είναι εκείνοι που επανέρχονται στους

¹⁷ <https://delphi.culture.gr/language/el/>

¹⁸ http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

χώρους επιζητώντας την ηρεμία και την ενέργεια που αποπνέει το τοπίο. Η περιήγηση των επισκεπτών στους χώρους αυτούς αποτελεί μια ξεχωριστή και μοναδική εμπειρία, είτε πρόκειται για τους ορεινούς Δελφούς είτε για την πεδινή Ολυμπία. Στην περιήγηση τους δρα επικουρικά η πρότερη ενασχόληση με τα μνημεία, η μελέτη χαρτών και η γενικότερη γνώση της ιστορίας τους. Σίγουρα θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα από τους εκάστοτε φορείς έτσι ώστε η πρόσβαση και η προσέγγιση να είναι εφικτή για όλους, να υπάρχει κατάλληλη σήμανση για όσους επιλέγουν να φτάσουν μέσω μονοπατιών, να υπάρχει ασφάλεια και κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, πρόθυμο να ενημερώσει και να βοηθήσει το κοινό.¹⁹

¹⁹ <https://delphi.culture.gr/drastiriotites/dikoimoudelfoi/>

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Συμπεράσματα

Η έννοια του ιερού αποτέλεσε την ανάγκη των αρχαίων Ελλήνων να έρθουν κοντά τόσο στο θείο όσο και μεταξύ τους. Υπό αυτή την έννοια επιλέγονταν περιοχές που είχαν έρθει σε επαφή με το θείο και οι αρχαίοι ναοί ήταν κτισμένοι σε περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από συγκεκριμένο έργο κάποιας θεότητας. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο βωμός στα ιερά βρισκόταν εκτός του ναού. Ο τελευταίος χρησίμευε κυρίως για να στεγάσει τη θεότητα στην οποία ήταν αφιερωμένος. Οι τελετές, όμως, λάμβαναν χώρα στους εξωτερικούς χώρους του ιερού. Εκτός από τον ναό υπήρχαν αθλητικές εγκαταστάσεις, θέατρα, θησαυροί, πηγές, τα οποία τις περισσότερες φορές διατάσσονταν ελεύθερα στον χώρο ακολουθώντας το φυσικό τοπίο. Δύο από τα πιο ξακουστά πανελλήνια ιερά ήταν αυτά της Ολυμπίας και των Δελφών, μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO και τα δύο, με πλήθος επισκεπτών μέχρι και σήμερα. Στο ιερό της Ολυμπίας δέσποζε ο ναός του Δία, έργο πρότυπο του αυστηρού ρυθμού και της μετέπειτα αρχιτεκτονικής. Στους Δελφούς, σημαντικό έκθεμα αποτελεί ο Ηνίοχος, στο οποίο συνοψίζονται όλες οι κατακτήσεις του αυστηρού ρυθμού της γλυπτικής των κλασικών χρόνων. Η επίσκεψη στους δύο αυτούς χώρους αποτελεί μέχρι σήμερα μια αξέχαστη εμπειρία που προκαλεί δέος και θαυμασμό στους περιηγητές.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Βιβλιογραφία

- Κολώνια, Ρ., 2006. *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών*. Αθήνα: Κοινοφελές Ίδρυμα Ι.Σ. Λάτση. Προσβάσιμο στη διεύθυνση: https://www.latsis-foundation.org/content/elib/book_13/delphoi_gr.pdf
- Μπούρας, Χ., 1985. *Μαθήματα Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής*. Αθήνα: Επτάλοφος.
- Παπαγιαννοπούλου, Α., Πλάντζος, Δ. & Σουέρεφ, Κ., 1999. *Τέχνες Ι: Ελληνικές Εικαστικές Τέχνες, Επισκόπηση Ελληνικής Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας: Προϊστορική και Κλασική Τέχνη* [Ε.Μ.1]. Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Φιλίππιδης, Δ., 2001. *Τέχνες Ι: Ελληνικές Εικαστικές Τέχνες, Επισκόπηση Ελληνικής Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας: Ιστορία της Ελληνικής Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας* [Ε.Μ.4]. Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Χατζή, Γ., 2008. *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας*. Αθήνα: Κοινοφελές Ίδρυμα Ι.Σ. Λάτση. Προσβάσιμο στη διεύθυνση: https://www.latsis-foundation.org/content/elib/book_15/olympia_gr.pdf

Δικτυογραφία

- Πολιτιστικός κόμβος «Οδυσσέας» (ΥΠΠΟΑ):
 - Ολυμπία: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358 (τελευταία πρόσβαση 13/11/2021)
 - Ναός Δία, Ολυμπία: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=500 (τελευταία πρόσβαση 13/11/2021)
 - Δελφοί: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2507 (τελευταία πρόσβαση 13/11/2021)
 - Ηνίοχος Δελφών: http://odysseus.culture.gr/h/4/gh430.jsp?obj_id=4685 (τελευταία πρόσβαση 13/11/2021)

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

- Ιστοσελίδα αρχαιολογικού χώρου Δελφών:
<https://delphi.culture.gr/language/el/> (τελευταία πρόσβαση 13/11/2021)
<https://delphi.culture.gr/drastiriotites/dikoimoudelfoi/> (τελευταία πρόσβαση 13/11/2021)

Πίνακας Ευκόνων

- Εικ. 1. Πανελλήνια Ιερά <https://slideplayer.gr/slide/2894570/>
- Εικ. 2. Μακέτα του Ιερού του Διός στην Ολυμπία από το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh3562.jsp?obj_id=2358&mm_id=4047
- Εικ.3: Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίας
<https://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?id=14889&lng=1>
- Εικ.4: Κτίσματα αρχαιολογικού χώρου Ολυμπίας
<https://theancientwebgreece.wordpress.com/2017/09/23/%CE%BF-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CF%82/>
- Εικ.5: Ναός Δία Ολυμπίας
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B1%CF%8C%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%94%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1
- Εικ. 6. Ηνίοχος Δελφών
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97%CE%BD%CE%AF%CE%BF%CF%82/>

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

[87%CE%BF%CF%82_\(%CE%AC%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%BC%CE%B1_%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%86%CF%8E%CE%BD\)](#)

- Εικ.7: Αρχαιολογικός χώρος Δελφών
<https://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?ID=14630&lng=1>
- Εικ.8: Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας
<https://www.discovergreece.com/el/western-greece/ancient-olympia>

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!